

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségli Iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

A FEKETE KÖNYV.

Br. Kemény István emlékiratai
1848—49-ből.

Közli: K. Papp Miklós.

z alább következő emlékirat, ám-
bár most jelenik meg nyomtatásban
először, nem ismeretlen munka.
Az ostromállapot idejében, midőn
sem a nemzetnek, sem egyeseknek
nem volt szabad őszintén nyilatkozni a hata-
lom előtt, ez emlékirat becses szolgálatokat
tett. Szerzője br. Kemény Istvánnak, ez őszin-
te, egyenes és tiszta jellemű férfiúnak, ki sze-
mélyes ismeretségben állott herczeg Schwar-
zenberggel, volt bátorsága az ostromállapot
idejében is a katonai kormányzó kezébe adni
ez emlékiratokat, melyek élénk világot vetet-
tek az akkoriban nagyon kényeztetett román
népvezérek mivelte dolgaira.

A herczeg elkomorodva olvasta el e la-
pokat; de tanúságot tudott vonni belőlük s
ismerni tanulta azon férfiakat, kiket csak az
imént decoráltak az 1848—49-iki érde-
meikért.

Br. Kemény ez emlékiratot eredetileg
német nyelven szerkesztette, s én az
eredeti napló szövegéből másoltam példányo-
mat, melyet most magyar fordításban közlök.

Tagadhatatlan, ez emlékiratokon meg-
érzik, hogy az események befolyása alatt
született; ámde azért száraz adatai tiszták
és megbízhatók, mert a szerzőnek mint Fe-
hér megye főispánjának leginkább volt alkal-
ma a hivatalos adatokat összegyűjteni. —

Az emlékiratnak, mely „Fekete könyv”
név alatt volt ismeretes kézirati másolatok-
ban, eredeti czime ez: Ifj. Báró Kemény
Istvánnak a szerencsétlen 1848-ik
évben Alsó-Fehérmegye utolsó fő-
ispánjának emlékiratai, melyek-
ben az oláh rabló csordák által
a fegyvertelen földesurak (neme-
sek) ellen intézett kiirtó háboru
egyes eseményei vannak felje-
gyezve. Benne foglaltatik még
pár ide vonatkozó okmány is.

A történetirónak, ki valaha ez adat-
kat kezébe veszi, jó szolgálatokat fognak ten-
ni. A kritika minden esetre meg kell hogy
rostálja, ha elfogulatlanul akar itélni felettük:
A „Történeti Lapok”-ban épen jó helye van
ez emlékiratnak. E lapoknak csak az a ren-
deltetésök, hogy anyagot gyűjtsenek az utó-
kor számára. A kéz, mely válogat közöttük,
legyen gondos, a fő, mely itél felettük; le-
gyen igazságos minden irányban. Az emlék-
irat szövege ime így szól:

* * *

A zalathnaiak iszonyu lemészároltatása.

(1849-ben iratott.)

Midőn 1848 october 22-én vasárnap azon
hir terjedt el, hogy egy oláh rablócsorda kö-
zeledik, Nemegeyi János administrator a nem-
zetőrséget hadi tanácskozásra magához gyűj-
tette, hol egyhangulag elhatároztatott, hogy ha
az oláhok egy őket rendben és fegyelemben
tartó császári tiszt vezetése alatt, követ-
tetve egy osztály rendes sorkatonaságtól,
jönnének, megadják magokat; ellenkező eset-

ben — sorsokat előre látva — egy tribunok és papok által vezetett horda bevonulását csak holttesteiken keresztül engedik meg.

A zalatbnaiak a Fehérvárról kapott fegyvereket csak öntalmazásukra használták és kétségkívül, mihelyt egy őket oltalmazó sereg erre ajánkozott volna, a többnyire cs. k. tisztviselők a fegyvert letették volna.

A fennebbi határozvány után a nők a templomba vonultak; a férfiak egész éjjel fegyverben állottak. Az oláhok a városon kívül állottak meg hosszsan csatárláncokban és hétfőn reggel az egész csorda iszonyu kiabálások közt előrontott szalmatekerescsel lándzsáikon, fenyegetve a várost felgyújtással és a zalatnai (oláh) pap után követelték a fegyverek átadását és elkezdték az egyes házakat átkutatni, természetesen kirablási szándékból. A kiegyezkedők egyik részről voltak Nemegeyi administrator, Császár assessor, Bartha assessor és doctor Knöpfler; más részről Angyal assessor, Nemes kamarai számadó és két oláh pap voltak; Angyalról tudva van, hogy a kiegyezkedés élére békés szándékkal állott.

Az alkudozás feltételeit a nagy lárma miatt nem lehetett jól kivenni, mindazonáltal bizonyos, hogy az oláhok minden magyarnak kivétel nélkül eltakarodását, fegyvereik átadását és a nemzetőrség lefegyverzését kívánták. Itt meg kell jegyeznünk, mi ezalatt egyébütt történt, p. o. egy helyt 5 hordó bort kívántak, valamint a cs. k. katonaság által tavasszal elszedett fegyvereket, végtére követelték, hogy a magyarok esküvel és írásban biztosítsák őket, hogy az oláhoknak Siaguna püspökön és Balásfalván kívül sem a vármegye, sem a gubernium nem parancsol.

Miután a kiegyezkedési helyet elhagyták, az oláhok p. a cet (bóke) kiáltoztak, a magyarok fegyvereikre fehér kendőt tűztek, de mind hiába! Ez a békekötési komédia untatta és boszantotta az oláhokat s a várost több helyen felgyújtották. A nemzetőrség tüzelt a gyilkos gyujtogatókra, ezek kiszaladtak a városból, de a mindenfelől terjedő tűz és hőség az összes lakósságot is kivonulásra kényszeríti. Utjokat Fehérvárnak vették, s a hogy az előre nem látott szerencsétlenség meglepte a legnyomoruságosabb állapot-

ban, sok nő és gyermek még meleg ruhával sem volt ellátva. Petrosán nevű falunál már mindenfelől körül valának véve és meg kellett hogy álljanak. Nehány oláh hivatalnok p. Angyal és néhány szász, köztök Kain és Konrád visszatértek a városba, a többiek tovább indultak Fehérvár felé, gondolván, hogy mint cs. k. hivatalnokok a várba bejuthatnak.

Fenes és Galacz közt dr. Knöpfler és Bartha (Császár és Nemegeyi kissé hátramaradtak) az oláh csorda vezetőivel megegyezett, hogy a magyarok magokat megadják, a fegyvereket átadják, melyek számára és az ily esetekhez hozzá nem szokott nők számára 20 szekeret hozzanak és őket mindnyájukat mint foglyokat Fehérvárra szállítsák; de a 20 szekér helyett hoztak kettőt, melyekre az átadott fegyvereket rakták és tovább indulni kényszerítették. Preszákánál egy nedves réten meghálás parancsoltatik. Ez volt a szerencsétleneknek legutolsó és borzasztó éjszakájok; szél és esőtől átfázva, még hallaniok kellett, hogy az oláhok miként tanácskoztak a felett, valjon a szerencsétleneket mind leöljék vagy Balásfalvára kisérjék.

Ezután mindenkit, a nőket különösen a leggyalázatosabb módon, kimotoztak pénzkeresés végett. Ezután az oláhok az előkelőbb németeket és szászokat kiválasztották külön és a magyarokat elől küldötték; de mivel az oláhok ittasok voltak, ismét összelegyedtek a kiválasztottak.

A legszégységtelenebb motozás közben Bihari Juliánál 1000 darab aranyat kaptak; ez öszveg felett a rablók összevesztek és a veszekedés és fölhevülés jelül szolgált az általános mérsárlásra. Hol van toll, mely az elvadult pór nép által elkövetett borzasztó iszonyúságokat leírni tudná?!

Az administrator feleségét karján vezetve lelövetett; 4 éves gyermeke kiesett kezéből, neje egy lándzsadőfésre öszszerogyott és 8 éves fiacskája 5 négy hüvelyk szélességű szurást kapott. Midőn a szerencsétlen nő eszméletre tért, valami hideget érzett kőpén, az ifjabb fiának koponyájából volt egy darab, a gyermek pár hétre meghalt; a nagyobbik életben van.

Kamarai assessor Császár és neje lánaszurások és botlítások alatt estek le és ölettek meg, jelesen Császár, mint különben is erős férfi, borzasztó kínzások után.

Dekáni doctorné néhány lánzsaszurással a földön ide oda hentergett és öszszევagdalt kezekkel oltalmazta magát a lánzsadófések ellen; míg egy a legdühösebbek közül lánzsáját méhébe döfé.

Ki képes minden meggyilkoltnak nevéet előszámolni? hanem annyi bizonyos, hogy az egész lakosságból csak néhány tisztviselő menekedett meg és körülbelül 640 magyar gyilkoltatott le. Még a Jánk által vezénylő tábornok Puchner ő excelljához intézett jelentésben is 540 legyilkolt emlittetik.

Végre még egyszer felemlitem, hogy a zalathnaiak fegyvert csak önvédelmökre fogtak és jött volna csak megvédelmezésükre valamely csapat, a fegyvert azonnal letették volna. Ez ügyben irtak Szebenbe is, de semmi választ nem kaptak.

Kormányzó ő excellentiájának kiáltványa, melyben a martiusi törvények eltöröltettek, oct. 18-án jelent meg, a legyilkolás pedig 23-án történt, és az tény, hogy a közlekedés el volt zárva, tehát annál igazságtalábbul érte a szerencsétlen zalathnaiakat ezen iszonyu kemény büntetés.

Kimutatása

kir. bányaváros Zalathna azon lakóságainak, kik 1848. oct. 23-án az oláh rablócsorda oltalma alá helyezték magokat és kik által Fehérvárra voltak kísérendők, de Preszáká falunál lemészároltattak.

I. Királyi administratori hivatalnokok:

Nemgyei János kir. bányatanácsos és administrator	1
Ujvári Ádám uradalmi gondnok	1
Königshuldeni Fremdel Ferencz bányagazgató	1
Demény János kir. kamarai fiskális	1
Horvatovich József közigazgatási jegyző	1
Stafkovich Károly gyakornok	1

II. A kir. bányabirói hivatalnokokai:

Császár Zsigmond, kir. bányatanácsos és bányabíró	1
---	---

Bartha Gyula bányahivatali ülnök	1
Debreczeni Ferencz " "	1
Imre Miklós " titkár	1
Dehanits Emanuel " cancellista (írnök)	1
Páll Ferencz " gyakornok	1
Sáfár Dani { hajduk	1
Ilyés István { " " " " " "	1

(Folytatása következik.)

EGY ÁRPÁDHAZ KORABELI OKLEVÉL.

Közi: Szabó Károly.

1262.

(Mária királyné adománylevele Hermann esztergomi polgár részére, a király és királyné által közösen birt s általok Hermannak adományozott Dág helységre, ezen helység határainak leírásával. Kelt 1262-ben.)

Maria dei gracia Regina Hungarie. Omnibus presentes litteras inspecturis salutem in salutis largitore. Justis petencium precibus fauorem impertiri benivoluntate uigor equitatis et ordo exigit rationis. dum modo id quod petitur, equitati non dissonet, nec iuri preiudicet alieno. Proinde ad uniuersorum noticiam tenore presencium volomus peruenire, quod Comes Hermanus Ciuis Strigoniensis, fidelis noster accedens ad presenciam domini Regis et nostram instantanter postulauit. ut terram domini Regis et nostram Dag¹⁾ vocatam, que iacet prope Cholnok²⁾ per medium indistincta, certis quidem metis per circuitum consignata. eidem tam dominus Rex, quam nos, conferre dignaremur. Cum igitur Regum sit proprium fideles suos ope munificencie ad sua serucia inuitare, Dominus Rex, et nos, attententes serucia et fidelitates dicti Comitum Hermani que multipliciter impendit, prefatam terram Dag, tam Dominus Rex pro parte sua, quam nos pro parte nostra eidem Comiti Hermano et suis heredibus cum omnibus utilitatibus et pertinencijs suis contulimus perpetuo possidendam. et in corporalem possessionem eiusdem, ipsum per Philippum Comitem de Pelijis

¹⁾ Dág falu Esztergom vármegyében.

²⁾ Csolnok falu Esztergom vármegyében Dág szomszédságában.

et per testimonium Capituli Strigoniensis, nullo contradicente fecimus pacifice introduci. Mete autem tocius terre Dag, prout in litteris dicti Philippi Comitis, uidimus contineri, per circuitum taliter distinguntur. Prima meta incipit, ex parte ville Sáp³⁾, supra viam qua uenitur in Dag, de Strigonio in uno colle abaquilone, ubi nominate fuerunt fouee uulpium ubi sunt due mete, de quo colle descendit in uallem, et tendit per viam antedictam. iuxta quam sub uinea Bankonis Ciuis Strigoniensis, sunt due mete. a quibus ascendit unum Monticulum in cuius medio sunt due mete. ex parte Cholnuk. ex inde descendit in uallem et sub uineis Jekmini de Marchij et Nendeij uadit et tandem transit viam qua itur Albam de Dag, et descendit per decliuum inter uineas filiorum Rogerij et Andree filij Anie ubi iuxta frutices sunt due mete, ex parte Chw⁴⁾. de inde it per medium uineae Andree prefati ad unam ueterem viam inter uineas desertas per uerticem monticuli, et descendit iuxta fenetum Gerardy Comitis. et transactis ibi duabus uallibus ascendit in uallem ubi dicuntur fouee uulpium. et ibi sunt due mete ex parte Dag. in qua sunt familie Regis. ex quo monte descendit in latus iuxta descensum solis ameridie. et in eius latere sunt due mete. exinde autem transit uiam qua itur Budam. et supra ortos Cumulorum qui uocantur Komlóufeu⁵⁾. et sub uineis desertis in latere ascendit, in cuius uertice prope frutices abietum sunt due mete, ex parte Hun⁶⁾. de inde circuit frutices abietum et descendit in uallem per quam tendit ad unum collem, per unam fossam iuxta desertam viam supra quam sunt due mete. ab inde descendit versus Ecclesiam Sancti Michaelis de Dag, familie Regis, et ibi transacta ualle in fronte collis sunt due mete. et inde uadit per directum uersus occasum ad Ecclesiam beati Michaelis de Dag familie Regis, ubi in angulo paludis

desiccate prope Ecclesiam sunt due mete, inter uiam et paludem. ex inde ascendit iuxta eandem paludem et uiam uersus aquilonem. inter quas in medietate sunt due mete. et hęc ex parte Dag, familie Regis. de inde transit paludem et reflectitur uersus occasum. et transit uiam sub montem iuxta quem sunt due mete. de inde ascendit montem ad occasum, et in fossa desertarum uinearum tendit uersus meridiem. ex parte ecclesie in longitudinem ubi iuxta fossam infra et supra fundum ubi Anias pater Andree de Dag, mansionem habuerat, sunt due mete. ex inde descendit et transiens uallem et uiam ascendit in montem. et ibi supra domum Leonardi sunt due mete, et ibi uadit modicum per ueterem uallem. et reflectitur uersus occasum secus uineas Lazari uillici et farcasij de uilla fabrorum⁷⁾. et iuxta easdem tendit in promontorium iuxta duas nucum arbores. et transit iuxta uiam qua itur in kerva⁸⁾. et ibi in angulo uie sunt due mete. per eandem uiam itur modicum uersus kerva de qua reflectitur ad unam ueterem uiam, inter uineta. per quam itur ad uineam Anthonij, de kerva. in cuius latere secundum. quod sunt fructus coctanorum⁹⁾ descendit in uallem ad uiam que infra uineam cruciferorum Sancti Regis Stephani¹⁰⁾, iuxta quam. ex parte occidentali ascendit in montem. et per uerticem montis in longitudinem uadit in metis uineae predictae Pentuk decani. Mark Tauarnici. Pangracij de populis nostris, Warrucini filij Petkcha. Albrecht pelliparij de Strigonio. Donkus, quondam Comitis et Zachei filij Pentuk decani sunt due mete. hucusque fuerunt mete cum terra kerva. de inde tendit in latere eiusdem montis supra uineam ad aquilonem. et ab alia parte uineae sunt due mete ex parte Epel¹¹⁾. ex inde uergit ad occasum per idem latus et descendit in uallem, ubi diui-

³⁾ Sáp, ma Sári-Sáp falu Esztergom vármegyében Dágtól nyugotra.

⁴⁾ Chw=Cső, ma Csév falu Dágtól keletre.

⁵⁾ A Kömlőfő nevű kömlőkertek bizonyítják, hogy itt ekkor a serfőzéshez szükséges kömlőkertekben művelték.

⁶⁾ Hun a mai Uny Esztergom vármegyében Dágtól délre.

⁷⁾ A mai Kovácsfalva a régi Pilis vármegyében.

⁸⁾ Kirva Esztergom vármegyében.

⁹⁾ Ez adat a fügefá tenyésztését bizonyítja.

¹⁰⁾ A keresztések Sz. István által Esztergom-ban alapított háza értendő.

¹¹⁾ Epel a mai Epöly falu Esztergom vármegyében.

ditur ameta Kuij ¹²⁾. et ibi sunt due mete. de inde transit uiam et ascendit in montem excelsum uersus orientem per unam fossam, in cuius uertice iuxta frutices coctanorum sunt due mete. et hoc ex parte kuy. abinde descendit per oblicum inter medium Sap, et Dag, et ibi incacumine unius collis sunt due mete. de inde descendit in fenetum et ibi iuxta uiam sunt due mete. exinde tendit ad uiam que it per medium montis et uocatur kethomorov. ¹³⁾ sub quo monte iuxta uiam sunt due mete. et sic mete ex parte Sap, et aliorum commetaneorum terminantur. Ut igitur hec donacio domini Regis et nostra robur perpetue optineat firmitatis, presentes litteras testimonium dari fecimus Sigilli nostri duplicis munimine Roboratas. Anno ab incarnatione domini. Millesimo. ducentesimo. Sexagesimo, Secundo.

(Eredetije pergamenen a függő pecsét nélkül K. Papp Miklós gyűjteményében.)

IKTÁRI BETHLEN DOMOKOSÉRT ADOTT KEZESLEVÉL.

Mi Almási István és Borosjenei Zámbo Balás, a mű Kegyelmes Urunk ő Nagysága udvari hites író déáki recognoscáljuk ez levelünkben, hogy mivel Zólyomi Miklós Törökországban való bészökésekor egy Váradról küldött levelével igen nagysuspicióban ejtette volt Bethlen Domokos uramot ily dolgokban: Conspirált volna véle, sőt hogy utána is, akart volna menni Zólyominak. Ez okáért nagyobb alkalmatlanságnak eltávoztatása végett Kegyelmes Urunk ő Nagysága megfogattatván, Dévában küldötte erős őrizet alá rabságban tartani; az honnét sok becsületes Fő Rendeknek alázatos instantiájokra ígérte ő Nagysága 15,000 forint kezesség alatt maga ő Kegyelme obligatoriáján is, a Szilvási Bálint Uram conditíói szerént accedaván, elbocsáttatni; mely ő Nagysága kegyelmes resolútióját látván a supplicans felek, hivata münket Nemzetes Bethlen Domokos Uram házas társa, Nemzetes Boldvai Kata asszony ő ke-

gyelme, kérvén nagy becsülettel, hogy a megirt summáig való kezeseket, nevek is magok jó kötések szerént jegyzésben vévén, arról való kezeslevelet is megcsinálnók. Akarván azért az ő kegyelmének szolgálatjára való készségünket ily szükségesekben megmutatnunk, elmentünk és mi időn a kezeseknek őszveszedezésében munkálkodtunk volna, lőnek mű előttünk ez ide alább megirt becsületes emberek kezesek Nemzetes Bethlen Domokos Uramért az megemlített 15,000 forint summaig ily conditíókkal:

1-o. Hogy soha semmi időben, állapotokban, változásokban a nemes országnak, a mű Kegyelmes Urunk ő Nagysága Méltóságos Apa Mihály Erdély fejedelem és Méltóságos Bornemisza Anna fejedelem asszony ő Nagyságok ellen sem titkon, sem nyilván semmi kigondolható, irható, mondható szinek és praetextusok alatt sem boldog, sem boldogtalan (melytől Isten ő Nagyságokat oltalmazza) állapotjokban ő Nagyságoknak méltóságos állapotjuk ellen; annál inkább fejedelmek ségek ellen senkivel sem titkon, sem nyilván, sem írás, sem izenet által semminémű tekintetért, okért nem tractál, nem coludál, affélékben magát nem elegyíti, ő Nagyságok méltóságos sérelmire, károsításokra nem igyekezik, hanem mint ő Nagyságoknak igaz hivek és szolgájok mindekben magát és minden időknék forgásiban ugy alkalmaztatja; ha holott ő nagyságok ellen legkisebb dologban cselekedni akarókat tudhatna vagy csak ügyekezeteket is eszében vehetné, tartozék jó idején minden alkalmatosságokkal ő Nagyságoknak megjelentvén és az olyanoknak tehetsége szerént ellene állani.

2-o. Hogy ha ő Nagyságok ezután jobban s bizonyosabban végére mehetnének a Zólyomival való correspondentiáknak, mindjárt ő Nagyságok ugy büntethessék, a mint akarják.

3-o. Soha semminémű üdőknek változásaiban sem most, sem ezután senkin, sem egyen, sem más on mostani fogságáért bosszút állani sem törvényes, sem törvénytelen uton nem igyekezik, nem fenyegetődzik, sőt senkit is nem kárhoztat, fogságának okául vetvén valakit.

¹²⁾ Kú vagy Kő nevű helység ma a vidéken nem létezik.

¹³⁾ Két homorú.

4-o. Ha peniglen ezen conditióknak valamelyike ellen vagy in toto vagy in aliqua parte véteni találattik, comperta tamen rei veritate, tartozzanak az ide alább megirt kezesek ad simplicem etiam admonitionem minden tétovázás nélkül a mű Kegyelmes Urunk és Asszonyunk ő Nagyságok kezekhez adni és ha nem adhatnák, a kezeseken kin-kin a mennyi summaig kezes lőtt (a mint ide alább meg vagyon irva) valamint és valamikor, valamicsoda formán, akár holott levő jószágokból, jóvából, Nagyságok akarják, ugy exequaltathassanak. Ha pedig valamelyik kezesnek annyi erő jova nem találattnék, személyekhez is hozzá nyulhassanak és nyulathassanak ő Nagyságok csak ez levélnek erejével is, kikötvén a kezesek ő kegyelmek nemesi szabadságokat, minden törvénybéli remediumokat, hogy ezen kötések ellen semminémű kigondolható, kiirható, mondható exceptiókkal ne élhessenek. Mely kezesek rendszerént ezek: Flor.

Kapi György Ur ő Nagysága, Hunyad, Zaránd és Közép-Szolnok vármegyéknek főispánja és a mű Kegyelmes Urunk ő Nagysága belső tanács ur hive ezer forintig 1000

Naláczi István Uram ő Kegyelme a mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága Hoffmestere ezer forintig 1000

Alpestesi Balogh Mathe Uram ötszáz forintig 500

Váradi Gyulai Ferencz Uram az mű Kegyelmes Urunk ő Nagysága főasztalnokja ötszáz forintig 500

Nagy Barcsai Barcsai Péter Uram ötszáz forintig 500

Barcsai Ábrahám Ur ötszáz forintig 500

Pelei Ferencz Uram 500

Keresztesi Sámuel Uram 500

Kollatovit György Uram 500

Bronyitzkai ifjabb Josika Gábor

Uram 500

Ujhelyi Pál Uram 500

Balássi Sigmund Uram 500

Váradi Veres Péter Uram, fogarasi v. kapitány 500

Olasz Ferencz Uram, somlyai kapitán 500

Boros Jenei Csokási János . . . 500

Fejérvári Budai Péter Uram . . . 500

Belény Sigmund Uram 500

Váradi Ugrai Gergely Uram . . . 500

Praefectus Belényesi Ferencz Uram 300

Barcsai Boldizsár Uram 300

Váradi Boldvai Márton Uram . . . 300

Váradi Stepán Ferencz Uram . . . 200

Vadi Kopász János Uram 200

Czegezi Tamás Uram, Aranyos szé-

ki kapitány 100

Thordai Bánházi Pál Uram 100

Branyitzkai Nagy János gyalog

hadnagy 100

Cserei György Uram 200

Cserei Farkas Uram 100

Cserei János Uram 100

Alsó János Uram 100

Flistich Péter Uram 100

Székely László Uram 100

Enyedi Köblös Péter Uram 200

Székely Kocsárdi Balogh László 100

Kozárvári Ferencz 100

Rádai Sigmund Uram 200

Torma István Uram 200

Boldogfalvi Mihály Uram 200

Vajda Péter Uram, asszonyunk ő

Nagysága asztalnokja 200

Kolosvári Istvándi István 100

Váradi Polik' János Uram 100

Berkeszi Katona Mihály 100

Palotkai Desi Rácz Gergely 400

Felvinczi Sigmund Uram 200

Diósi Gáspár Uram 200

Macskási Mihály Uram 200

Tar András Uram 100

Bodoni György Uram 200

Mely egy summában tészen 15,000

Mű azért ezen előttünk szabad akaratjok szerént lőtt kezek beadásával béirt kezeseknek kötések ez irásunknak részeiben leirván, a mű igaz hitünk szerént pecsétünk s kezünk irásával megerősítvén, kiadtuk. Datum in Possessione Bábolna die 10-a Februarij Anno 1668.

Idem qui supra.

ALMÁSI ISTVÁN. és BOROSJENEI ZÁMBÓ BALÁS.
(P.H.) (P.H.)

LOVASSY LÁSZLÓ BESZÉDE

Bihar megye közgyűlésén 1835. Junius 1-ső napján a Br. Wesselényi Miklós ügyében.

Közlő: K. Papp Miklós.

Ime azon beszédek egyike, melyet a szerencsétlen Lovassy László ellen vádult felhoztak felségsértési pörében. Tudtommal e beszéd még sehol sem közöltetett, s így becses adalék lesz a Lovassy-pör történetéhez.

A beszéd így szól:

Tekintetes Karok és Rendek!

Vagynak esetek, midőn közhelyen szólani annyit teszen mint szavakban nyögni ki a fájdalmat, mely keblünket szaggatja, fájdalom! mi magyarok többnyire ilyen állásban vagyunk, midőn nemzeti ügy felett vitatkozunk, azonban van eset, midőn bár marczongva bánat nyomja a keblet, s bár elsülyedt polgári boldogság kinérelme dulja a lelket, közhelyen szólani mégis annyit teszen, mint a teljesített polgári kötelesség szép érzelmét léleknyugalommal párosítani s így állok én a T. RR. előtt fájdalom érzettel gazdag kebellemel, használva a pillanat kegyelmét, mely nekem egy soha nem felejtendő szerencsét ad a nagy Wesselényi Miklós mellett bármi gyenge szavazattal fellépni. T. RR. miolta a vészes idők megszűntek, melyekben kard és buzogány osztották nemzetek és egyesek közt az igazság pálmáját, azolta a béke szelid csendét olykor megrázó véres jelenetekből (melyek egyenlőség és szabadság jelszavát hordozva) habár néha féktelenségekre fajultanak is el, mégis százados előítéleteket gyilkoltak meg. E véres, általunk egyáltalában nem óhajtó oskolákból kihozták az európai szabad nemzetek a polgári értelmességnek fáklyáját, melyet bár önkény, erőszak el nem olthatának, hatását mégis annyira akadályozák, hogy Európa nagyobb részének politicali egén a szabadság napja helyett csak a vágynak napja ragyog kellő fényben szebb jövőndő

felé. Mi hosszú éveken keresztül lelki tepedésben valánk, sikertelen esedezések között a régit megtartani óhajtva s nem is álmodva a jövőndőről. Ütött végre a mi óránk is s néhány évvel ezelőtt megvillant a haladás elve lelkünkben. Lelkes polgárok viltak szent pályán szent ügyért. Wesselényi szava egy hatással teljes szózat vala azok közül, melyek a nemzetet hosszú álmából felverék; nem akarom terhelni a T. Rendeket elősorozásával azon férfi véleményeinél (velemeinél), kit a T. Rendek nemcsak tetteiről, melyekért a két hazát örök hálára kötelezék; de személyesen is ismernek, csupán csak önvéleményemet mondom ki, miként én őt a két haza legdicsebb polgárának tartom, és én — mint az egyik hazának kised polgára — nagy polgártársamnak örök hálával vagyok adósa.

De nemcsak ezen hála és adósság kényszeritenek engem szólásra a nagy férfi mellett, hanem azon ragaszkodás, melylyel a megbántott szólásszabadságának tartozom. TT. RR! Tudjuk, hogy Wesselényi Miklós ur azon szavakat, melyekért hitetlenséggel vádoltatik, Szathmár vármegye közgyűlésében mondá, tudjuk, hogy azok a fiscus tudására csak feladás után juthattak, tudjuk, hogy a feladásra következett inquisitio alapja az actiónak. Már kérdem én, közgyűlésben mondott szavakról felelhetnek-e egy megyének Rendei gyűlésen kívül s így elmúlt gyűlés adhat-e hivatalossággal elé egyebet, mint a megyei hivatalos jegyzőkönyvet. Vármegye egy alkotmányos testület, mely az illő vagy törvényesség határain túl lépett tagját önmaga boszulja meg, vagy ha a bűn megboszulhatása hatásának körén kívül áll, mint a felségsértés és hűségtelenség esetében, akkor jegyzőkönyvében a bűnről érintést tesz, valamint azon szavakról is, melyek a bűnt szülték, de közgyűlésben mondott szavakat gyűlésen kívül fürkészni véleményem szerint nem lehet. — Inquisitio, T. Rendek! feldulja a tanácskozások függetlenségét, meggyilkolja a szólás szabadságát és önállásu alkotmányos emberekből oly slávokat teremt, kik óhajtásokban sem elég merészek esdeklenni azt, mit törvény, igazság szellemében követelhetnének.

Mennyire voltak Wesselényi Miklós ur szavai sértők, azt tudni sem szükség, elég erre, hogy akármi sértést vagy vétet követett volna is el, ha azon alkotmányos testület, melynek hallattára mondotta, se sértésnek, se vétéknek nem ismerte, azon helyről kiléptével oly állásba van helyeztetve, hogy szaváért többé önfelelet terhe alá vonni senkinek joga nincs. De mit is akarnak ezen fürközésekkel? talán spanyol inquisitiót akarnak felállítani, visszavarázsolni a sötét századoknak vérpadjait, hogy minekutána a tekervényes dentripontok labirintjába az ártatlant belévezették, a nemes érzéstől hevitett főt is (lecsaphassák) lecsaptassák? Fájdalom T. Rendek, mi oly állásban vagyunk, hogy gyakran kormány ellen és ismét kormány ellen kelletik szólnunk, de valjon a nemzet hibája-e ez? nem lehet, T. RR. nemzeti becsületet mélyebben alacsonyító kívánat mint az, hogy mi a kormány törvény elleni lépéseit szolgálai engedelmisséggel, sőt hála-érzettel fogadjuk? T. K. és R. a szabad alkotmányoknak minden Inaugurale diplomáknál, esküvéseknél erősebb irantiái a nemzeti katonaság, sajtó- és szólásszabadság, s mi T. RR. mi ezen garantiák közül csak az utolsót birtuk, azt sem háborítatlanul, s most Wesselényi Miklós urnak kereset alá vettetése által ennek további birhatása is kormányi kegyelemtől van felfüggesztve. T. RR. ha törvényeink nem biztosítanak is ezen nagy nemzeti kincsünket, jussunkat, mi azt mégis a legidősb és legszentebb természeti törvény értelmében is birhatnók, szabadságot szólásszabadság nélkül képzelni nem lehet, szabadok csak úgy s akkor vagyunk, ha gondolatainkat közhelyen nyilván kimondani, közrebocsátani korlátlanul hatóságunk körébe tartozik. Hát T. RR. még az sem lesz már e szerencsétlen hazában megengedve, hogy tudassuk a néptömeggel a kormány okozta sebeket? Kormányi kegyelem tüzte ki a hatást, melyen túl lépni tilalmas, kiczirkálván néhány előtte sértőnek tetsző szavakat, minden pillantásban remegjünk-e, hogy fejünk felett a bosszu karja? Nem elég T. Rendek, hogy gyakran törvényeink meg nem tartatnak, nem elég,

hogy a honi hirlapoknak a hazai történeteket közrebocsátani, a küldőknek követik nyilatkozásait, mit megbizásból szabad alkotványért és mellett tesznek, tudni nem szabad, hát még azt is akarják eltiltani, hogy sérelmink temérdekének kinézetében egy úgy is semmi hatással nem bíró felsóhajtást tegyünk? T. RR. a szólásszabadsága véd-bástyája szabad alkotványunknak, védjük azt, mert törvényesség szentelte polgári pályánkon jogainkat védni kötelesek vagyunk. Fogadjuk el T. RR., a szabadságtól csak egy lépés van a szolgaságig. Midőn a nagy férfi mellett felszólalunk; a minden szabad nemzeteknél szentnek, sérthetetlennek lenni kellető szólás szabadságát védelmezzük. Wesselényi Miklóst én a szólásszabadság képzőjének tekintem. Ő csak testiképpen halhat meg, emléke élni fog hosszú századokon keresztül, de a szólás szabadságának meghalni nem lehet, s kormányi beléavatkozás tönkre huzza alkotmányunk ezen egyetlen egy garantiáját is, ha azt féltékeny szemekkel nem őrizzük.

Nyilatkoztassuk ki tehát országgyűlésünkön, mennyire fáj, hogy a hű polgár hivatalság vétkével vádoltatik; hogy a független megyei tanácskozás fürkézésekkel sújtatik. Szólítsuk fel a több megyéket is, hogy azt velünk együtt fájlalják, s az ország rendei is tudhassák a fájdalmat mint nemzeti sérelmet. Urunk királyunkat is. — Végre esedezem, a T. Rendek előtt méltóztassanak követiknek meghagyni, hogy Wesselényi Miklós urnak két haza melletti erényes tetteiért az ország színe előtt nevünkben köszönetet mondjanak s e köszönetet országos nap könyvbe igtassák. Ha a kormány mindenható önembereinek jutalmazásában, illő T. Rendek, hogy a nemzeti sympathia is nyilatkozzék. Mű úgy se tehetünk egyebet, mint lelkeinkben hajolni a hazafi felé, ki érettünk mindent áldozott.